

ASTERISK
DEC 08 - JAN 09

NR. 44
DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE

06 UNGE MUSLIMER FATWA-SHOPPER

UNGE MUSLIMER ER MERE SELEKTIVE OG SELVSTÆNDIGE, END MAN TROR. DE DISKUTERER TRO PÅ NETTET OG AFSØGER FATWAER, TIL DE FINDER ET SVAR, DER PASSER DEM

ANDRE ARTIKLER

AUTORITET: TABT ELLER TRANSPORTERET OVER I NYE FORMER?

KONTROL SKABER MERE VOLD
MOD OFFENTLIGT ANSATTE

FØLELSESMANAGEMENT SKABER GLIDNINGER I SKOLENS TRADITIONELLE AUTORITETSFORHOLD

JEG VILLE INVESTERE I FAGLIG AUTORITET

AF LARS QVORTRUP

* Pædagogisk autoritet er blevet et varmt emne. Nogle foreslår, at retten til at bortvise elever bør genindføres. Og meningen er vist nok, at det vil kunne styrke pædagogens og lærerens autoritet. Andre foreslår, at myndighedspersoner skal have flere sanktionsmuligheder, og at politiet skal kunne demonstrere konsekvens-pædagogik.

Over for det lyder den reformpædagogiske stemme, at alt dette kan skade det pædagogiske forhold, tilliden mellem børn og lærere, skole og hjem, borgere og politifolk.

Lad mig slå fast, at alle pædagogiske forhold i selve deres grundlag er asymmetriske: Der er forskel på pædagogen og barnet, læreren og eleven, underviseren og den studerende. Pædagogen, læreren og underviseren har en faglig og pædagogisk autoritet, som barnet, eleven og den studerende ikke har, men må anerkende for at kunne opretholde det pædagogiske forhold. For enden af de fleste klasselokaler er der en forhøjning, som læreren står på, ikke blot for at blive set, men også for at blive hævet. Læreren har en større indsigt i sit fag end eleven. Lægen har en mangeårig faglig baggrund for at stille en diagnose, det har patienten ikke. Derfor skal læreren i kraft af sin faglige autoritet sige, hvad der er sandt og rigtigt, og lægen skal ikke i hver anden sætning spørge patienten, hvad han eller hun synes. De skal bruge deres autoritet, fordi det er den, børnene, eleverne og patienterne efterspørger. Hvorfor skulle de ellers gå i skole eller henvende sig i konsultationen?

Men hvad er autoritet, og hvor kommer den fra?

Autoritet kommer mange steder fra. Den kan tildeles eller overdrages som institutionel autoritet. Den kan tilegnes eller tillæres og kaldes så faglig autoritet. Eller den kan komme indefra og hedder i så fald personlig autoritet.

De tre autoritetstyper udtrykker sig forskelligt. Den institutionelle autoritet udtrykker sig i ydre tegn. Generalen har flere striber på skulderen end obersten, skolelederen et større kontor end viceskoleinspektøren, overlægen hvid kittel og stetoskop. Den henviser til en giver: Ham der har udnævnt generalen eller ansat lederen. Og generalen kan derfor profitere af den ydre autoritet: True med sanktioner fra højere myndighed.

Den faglige autoritet udtrykker sig i en kunnen, dvs. i en adfærd, der henviser til faget. Den udtrykker sig i den rutinede kunstners selvfølgelige penselstrøg, i pædagogens faglige duellighed. Også her er autoritetslageret eksternt og i princippet udtømmeligt.

Til gengæld er både den institutionelle og den faglige autoritet afhængig af "lagerbeholdningen" og adgangsretten til den. Hvis den foresatte undsiger sin underordnede, dør dennes autoritet.

Hvis faget mister sin anseelse eller ikke agtes – tænk bare på typograffaget – forsvinder den faglige autoritet. Er det det, der er sket med lærerfaget?

I forhold hertil er den personlige autoritet anderledes. Den kommer indefra og kommer til udtryk i selve relationen. Den trækker på et indre lager, og derfor er den en knap ressource. Den skal hele tiden opretholde sig selv, for den har ikke andre leverandører end sig selv. Derfor er den selvfortærende. Den lærer eller pædagog, der trækker på sin institutionelle eller faglige autoritet, kan hvile i sig selv. For ham eller hende er rutine et plus. Men den lærer eller pædagog, der trækker på sin personlige autoritet – som er smartere end den smarte elev, hurtigere end den hurtige, som hele tiden skal "vinde respekt" – kan aldrig slippe af. Her er rutine et svaghedstegn.

Hvis det er rigtigt, at vi har skiftet autoritetsformer – dvs. hvis institutionel og faglig autoritet er blevet erstattet af personlig autoritet – står vi med et problem: Den pædagogiske udmattelses problem. Den, der alene trækker på sin person, når hun udøver sit erhverv, trækker på batterier, der ikke er genopladelige.

Men hvad er løsningen? Skal vi genindføre den institutionelle autoritet, fx ved at genindføre sanktionsretten som pædagogisk virkemiddel?

Nej, for netop den pædagogiske autoritet – i børnehaven eller i skolen – står over for en særlig udfordring. Den kan ikke udøves med tvang, for så mister den sin pædagogiske pointe: At den skal forme en anden, så denne anden bliver i stand til at forme sig selv.

Hvis jeg skulle investere i autoritetsaktier – og det er som bekendt risikabelt med vore tiders uro på aktiemarkedet – ville jeg vælge at investere i faglig autoritet.

Pædagoger og lærere skal generobre deres autoritet i forhold til børnene, forældrene og offentligheden, og det kan de gøre, hvis de generobrer deres fag. ■

“Det vigtige er at have en fornemmelse for den enkelte unge: Hvornår kan jeg gribe ind og intervenere? Hvornår er det ok at lægge ham på is? Og hvornår skal jeg være der for ham igen? Gennem en sådan slags fornemmelse skabes autoritet og gensidig tillid,”

Line Lerche Mørck i artiklen **Street wise fornemmelser for de unge**, side 14

06

UNGE MUSLIMERE FATWA-SHOPPER

Religiøs autoritet og særligt de unge muslimers forhold til religionen er kommet i centrum af den danske integrationsdebat. Men i virkeligheden er de unge muslimer ikke så forskellige fra unge danskere med kristen baggrund. De afsøger 'fatwaer', indtil de får et svar, der passer dem.

10

KONTROL SKABER MERE VOLD

Siden begyndelsen af 90'erne er der sket en kraftig stigning i antallet af anmeldelser af vold mod offentligt ansatte. Stigningen forklares ofte med befolkningens 'dalende respekt for autoriteter', men ifølge kriminolog Peter Kruize handler det i høj grad om, at man fra offentlig side fører en hårdere og mere restriktiv linje.

14

STREET WISE FORNEMMELSER FOR DE UNGE

Når gademedarbejdere på eksempelvis Nørrebro lykkes med deres arbejde, skyldes det den autoritet, de har i kraft af deres position, men også at de er gode til at bruge deres 'street wise' fornemmelse for de unge til at skabe nye fællesskaber og bygge bro til resten af samfundet.

18

KOMMENTAR: PÆDAGOGIK UDEN AUTORITET ER IKKE-PÆDAGOGIK

I 90 år har reformpædagogikken nedbrudt autoritet i pædagogisk virksomhed. Den har fjernet elevens frihed og selvdisciplin - to fænomener, som forudsætter en ydre autoritet. I stedet har vi – pædagogisk uansvarligt – overladt eleven til sin lyst til at lære. Der er brug for at rehabilitere autoritetsbegrebet, siger forfatteren til kommentaren lektor Preben Olund Kirkegaard.

20

AUTORITET: TABT ELLER TRANSPORTERET?

I store dele af det 20. århundrede har vi talt om en stadigt dybere og mere omfattende autoritetskrise. Nu skal autoriteten generobres, lyder det. Men er det nu også sandt? Måske er autoriteten ikke tabt, men transporteret over i nye individualiserede former.

24

FØLELSESMANAGEMENT I FOLKESKOLEN

Gadesprog, hårdtslående humor og ironiske håndtegn er nogle af de tricks, der bliver brugt i 'emotionstrimmende class room management'. Målet er at transformere skoleelevers hengivenhed for kammeraterne til hengivenhed for skolen. Men metoden skaber samtidig glidninger i skolens traditionelle autoritetsforhold og positioner, fortæller forsker Dorthe Staunæs.

ASTERISK NR. 44, DEC 2008 - JAN 2009

DESIGN

1508 A/S

REDAKTØRER

Lars Qvortrup (ansv.), Claus Holm og Eva Frydensberg Holm

REDAKTIONENS ADR.

Danmarks Pædagogiske Universitetsskole · Tuborgvej 164 · 2400 København NV

FORSIDE

1508 A/S

REDAKTIONSKOMITÉ

Martin Bayer, Lars Geer Hammershøj, Henrik Nitschke, Tine Fristrup, Eva Gulløv og Søren Langager

KONTAKT TIL REDAKTIONEN

E-mail: asterisk@dpu.dk
Telefon: 88 88 90 59

TRYK

Scanprint A/S

KORREKTUR

Kirsten Kovacs

ABONNEMENT

Abonnement er gratis og kan bestilles på www.dpu.dk/asterisk

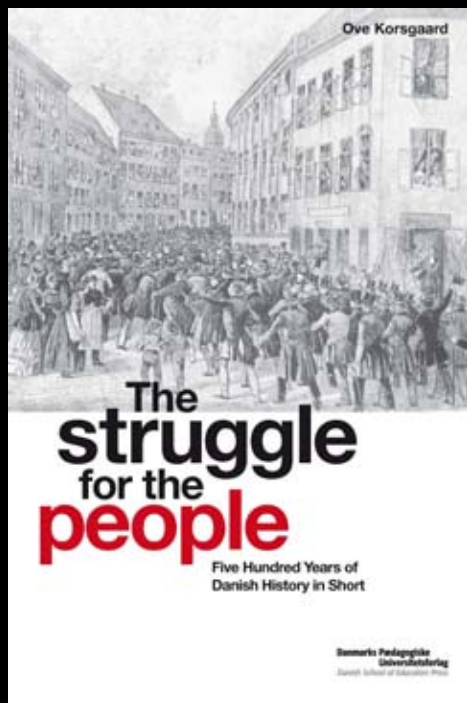
ISSN NR.

1601-5754

OPLAG

17.800

Asterisk udgives seks gange årligt af Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet. Magasinet bringer artikler om universitetsskolens forskning og det pædagogiske område generelt. Artikler eller illustrationer må ikke eftertrykkes uden tilladelse fra Asterisk.

THE STRUGGLE FOR THE PEOPLE

FIVE HUNDRED YEARS OF DANISH HISTORY IN SHORT

Ove Korsgaard

NYHED

Pris: 148 kr. * 117 s.

ISBN 978-87-7684-253-6

E-bogudgave pris: 118 kr.

ISBN: 978-87-7684-278-9

Den kendte demokratiforsker Ove Korsgaard undersøger i denne bog, hvordan begrebet folk har ændret betydning gennem den danske historie. Brugen og fortolkningerne af dette begreb har haft dramatisk indflydelse på opbygningen af det danske samfund. Kampen om folket er kampen om magten i samfundet. For 200 år siden var kategorien folk undersåtternes kategori, men fra midten af det 19. århundrede blev begrebet folk et revolutionært nøgleord. Bogen er på engelsk og har særlig interesse for undervisere i Danmarks historie og for fremmedsprogede studerende, men alle, der vil have et hurtigt overblik over den danske stats historie gennem de sidste 500 år, vil have glæde af denne udgivelse.

VIDEN DER VIRKER

BOGKATALOG 2009

Forlagets bogkatalog 2009 med nyheder, bøger på vej og steadysellers er netop udkommet. Med kataloget i hånden eller på skærmen har du adgang til den nyeste viden inden for det pædagogiske område, hvad enten du underviser, studerer eller forsker.

Emnerne spænder fra femininisering af kulturen, it og læring, socialpædagogik, finsk folkeskole, kropspædagogik til forskning om lærerkompetencer og de nyeste resultater fra de internationale PISA- og PIRLS-undersøgelser.

På forlagets hjemmeside kan du blade i den elektroniske udgave af bogkataloget og klikke dig direkte videre til fyldige bogomtaler, indholdsfortegnelser, anmeldelser m.m. Du kan også bestille det trykte katalog.

Nogle af forlagets titler udkommer på samme tid som trykt bog og som e-bog, mens ældre titler lever videre som e-bøger, når den trykte udgave er udsolgt. På forlagets hjemmeside har e-bøgerne en selvstændig sektion med direkte link til den enkelte e-bog, så du nemt og enkelt får adgang til at købe eller leje dele af eller hele bogen.

Tilmeld dig forlagets nyhedsbrev på www.forlag.dpu.dk og hold dig orienteret om den nyeste viden inden for det pædagogiske område

KORT NYT

GAMBLING FØRER TIL MISTRIVSEL HOS TUSINDER AF UNGE

De er ensomme, deprimerede, mangler selvtillid og har svært ved at koncentrere sig. De laver færre lektier og klarer sig dårligere end deres kammerater i skolen. De bliver mobbet - eller mobber selv andre i højere grad end deres jævnaldrende. Der er flere, der ryger, drikker alkohol, ryger hash eller begår kriminalitet end blandt andre unge. Det er i grove træk konklusionerne i en helt ny rapport fra Center for Ungdomsforskning om unge, der gambler.

Læs rapporten på www.cefu.dk

CENTER FOR BØRNELITTERATUR FYLDER TI ÅR

Det er i år 10 år siden, at Center for Børnelitteratur for første gang åbnede dørene for offentligheden. Siden starten af 1998 har centret udgivet mere end 20 bøger, bidraget til antologier og tidsskrifter, arrangeret en lang række nationale såvel som internationale seminarer og konferencer, udklækket to hold mastere i børnelitteratur og fostret en række børnebogsfattere.

Læs mere www.cfb.dk

DPU BLIVER PARTNER I NYT TVÆRFAGLIGT CENTER FOR PLAYWARE

DPU tager fat på et intensivt samarbejde mellem humanistisk og teknologisk forskning. Det sker, når DPU sammen med DTU i januar 2009 åbner Center for Playware. Playware er et nyt forskningsfelt, der skal få humaniora, teknologi og industri til at gå op i en højere enhed. Det skal blandt andet ske ved at kombinere eksisterende digitale lege-, lære- og spilprodukter med robotteknologi og mobil og trådløs teknologi.

www.dpu.dk/nyheder

DPU UDGIVER INTERNATIONALT MAGASIN

DPU står bag nyt internationalt magasin om læring og uddannelse, The Education Alliance Quarterly, der formidler ny viden til uddannelsesforskere og -politikere rundt om i verden. Desuden skal magasinet udveksle viden mellem de ti medlemmer af den pædagogiske tænketank The International Alliance of Leading Education Institutes.

I første nummer tog magasinet fat på læreruddannelse, som i mange lande er under forandring. Det andet nummer udkommer i december og går bag om en af tidens største udfordringer for det lærende samfund: Ledelse.

Læs mere og tegn gratis abonnement på www.dpu.dk/quarterly

INTERNATIONAL TÆNKETANK STARTER FORSKNINGSARBEJDE OM UDDANNELSE I BÆREDYGTIG UDVIKLING

Klimaforandringer og bæredygtig udvikling er nok det varmeste globale emne lige nu. Den pædagogiske tænketank International Alliance of Leading Education Institutes har netop startet deres fælles forskningsprojekt om emnet. Verdensoffentligheden kan se frem til svar fra uddannelsesforskningen i august 2009.

www.dpu.dk/nyheder

PASSER DU TIL DIN ARBEJDSPLADS?

Er du en Herkules strandet på en arbejdsplads med arbejdsbier? Så er du muligvis snart på udkig efter noget andet at lave. Når flertallet af dine kolleger er en anden 'arbejdstype' end dig selv, er der nemlig større risiko for at blive 'skubbet ud'. Det er et af resultaterne af det store europæiske UPGEM-projekt, hvor forskere – blandt andet fra DPU – har undersøgt 208 fysikers karrierevej.

www.dpu.dk/nyheder

A hand holding a mobile phone against a blue background. The phone is a flip phone with a keypad. The hand is positioned in the upper right quadrant of the image. The background is a solid blue color with some blurred elements, possibly a light fixture or a window frame. The overall composition is clean and modern.

Skal Koranen afgøre forholdet mellem mænd og kvinder i Danmark i år 2008?

Skal koranens vers afgøre forholdet mellem mænd og kvinder i Danmark i år 2008? Vil unge danskere med muslimsk baggrund hellere følge imamen i deres lokale moske end de danske love? Religiøs autoritet og særligt de unge muslimers forhold til religionen er kommet i centrum af den danske integrationsdebat, ikke mindst blandt kritikere af indvandring fra muslimske lande. Men i virkeligheden er de unge muslimer ikke så forskellige fra unge danskere med kristen baggrund, fortæller forsker fra Aarhus Universitet.

הַבְּחִינִים הַלְלוּ

הַבְּחִינִים הַלְלוּ

* Når unge muslimer skal træffe beslutninger om deres liv, deres påklædning og livsvaner, bruger mange religionen. Koranen og beretningerne om Muhammeds liv, de såkaldte haditsamlinger, indeholder anvisninger på, hvordan en god muslim skal leve: Hvordan skal man optræde over for andre mennesker, hvordan skal man pleje sig selv og sin krop, hvad må man spise og drikke? Og må man fortælle vittigheder om islam?

Jagten på religiøse svar er dog langt fra et støvet og gammeltdags foretagende med næsen begravet i tykke bøger. Den foregår nemlig på nettet. Her udfolder unge muslimer deres lyst til at diskutere og tolke på de religiøse spørgsmål i diverse muslimske diskussionsfora og chatsteder. Det fortæller Lene Kühle fra det teologiske fakultet på Aarhus Universitet.

På nettet diskuterer de unge muslimer, hvad man må og ikke må ifølge islam. Samtidig byder nettet på massevis af såkaldte fatwaer. Det er islamiske skriftkloges fortolkninger af den religiøse lov. I et klart sprog udlægger de læren af de mere end 1400 år gamle skriftsteder, som ikke altid er gennemskuelige for den uuddannede læser.

”De unge muslimer søger råd hos forskellige muslimske lærde. Det foregår på den måde, at man stiller et spørgsmål til en muslimsk lærde, der så giver et svar – udsteder en fatwa,” fortæller Lene Kühle.

Det tegner et billede af en generation af unge muslimer, der har et meget anderledes forhold til religiøs autoritet end unge med etnisk dansk baggrund. Men måske er det tid til en kritisk afprøvning af forestillingen om, at unge muslimer er autoritetstro i forhold til imamer og andre religiøse autoriteter?

Ifølge Lene Kühle er unge muslimer nemlig mere selektive og selvstændige, end man tror. Hun har arbejdet med religionsforskning og skal sammen med nogle kollegaer til at gå i gang med et forskningsprojekt, der omhandler autoritet og religion.

DE UNGE FORTOLKER SELV

Lene Kühle ser de unge muslimers diskussionslyst på nettet som udtryk for en dobbelthed i deres forhold til den religiøse autoritet:

”Man ser gang på gang, at folk stiller spørgsmål: ’Må jeg det her, og kan det være rigtigt?’ Så søger de på nettet og kommer tilbage til diskussionen med noget fra ’den her haditsamling’ eller ’den her fatwa’, som siger sådan. Selv om de i vid udstrækning diskuterer uden tekstreference, er det i deres egen selvforståelse kun legitimt, hvis man har det et sted fra. Dermed er der en dobbelthed: De diskuterer og fortolker selv, og samtidig er de meget afhængige af at kunne komme med en reference.”

Dobbeltheden bliver endnu mere tydelig, når de unge kaster sig ud i det, som Lene Kühle kalder ’Fatwa-shopping’:

”Nogle muslimer bliver ved med at afsøge fatwaer, indtil de får et svar, der passer dem,” fortæller hun.

De unge muslimer lytter altså fortsat til for eksempel imamer, men autoriteten er ’rykket indenfor’, som Lene Kühle udtrykker det.

”Det er ens egen opfattelse af, hvad der er rigtigt og forkert, som ligger til grund for ens handlinger.”

Dermed piller Lene Kühle ved opfattelsen af, at unge ’folkekirkekristne’ er i fuld gang med et moderne individualiseringsprojekt, mens unge muslimer bare følger traditionen. Spørgsmålet er, om ikke de unge muslimers diskussionsaktiviteter afspejler nogle af de samme processer, som man ser blandt etnisk danske unge?

”Jo, men jeg tror, at der er stor forskel i sprogbrugen. Noget af det, man taler meget om i forhold til unge muslimer, er, at de bruger religionen til at gøre oprør mod forældrene ved for eksempel at sige, at et tvungent ægteskab er umuslimsk. Eller de kan finde belæg i religionen for, at kvinder skal have indflydelse. Referencen til islam er noget, de har tilføjes med deres forældre, og kan dermed være grundlaget for at bryde ud fra den kulturelt betingede og traditionsbårne autoritet. Så man kan bruge den muslimske tradition som et individualiseringsprojekt, hvis familiefællesskabet bliver for restriktivt.”

DEN GODE MUSLIM

Religionens betydning for unge muslimer er også blevet undersøgt i udenlandsk forskning. For eksempel refererer Lene Kühle til et forskningsprojekt fra Belgien, hvor religionsforskeren Nadia Fadil interviewede unge kvindelige muslimer om deres religiøse selvforståelse. De havde en klar og til dels traditionel opfattelse af, hvad en god muslim var. Men når det kom til deres egen praksis, havde de en stor tolerance over for ikke at leve op til de idealer:

”De muslimske kvinder i Nadia Fadils undersøgelse er meget bevidste om, hvad der skal til for at være den gode muslim, men så siger de: ’Det kan jeg ikke lige nu’. Det er også meget den samme situationsetik, som kendetegner de unge folkekirkedanskere.”

Med andre ord: Den religiøse autoritet skal efterleves – men kun så vidt de unge selv synes, det er fornuftigt.

JAGTEN PÅ LEGITIMERING

Med alle de mange forskellige bud på det gode liv, som det danske pluralistiske samfund rummer, er traditionen ikke i sig selv en tilstrækkelig begrundelse for ens valg. Men man er nødt til at finde begrundelsen et sted:

”Udgangspunktet for vores forskningsprojekt er, at det her er en ny situation. Selve det at leve i det moderne samfund gør, at man har behov for bevidst at legitimere sine synspunkter,” siger Lene Kühle.

Når de unge muslimer så alligevel kan anvende traditionen og de traditionelle autoriteter i deres legitimering, skyldes det særlige forhold i islam. Den muslimske tradition er langt mere pluralistisk end den kristne, fordi man altid har accepteret mange forskellige skoler inden for islam, fortæller Lene Kühle:

”Der er en mangfoldighed og en bred vifte af holdninger. Det gør, at man kan trække på meget. I det muslimske miljø går

man til traditionen for at legitimere de holdninger, man har nu. I kristendommen er der mere en tendens til at se traditionen som noget, der er blevet forvredet eller forløjet.”

Populariteten af Da Vinci-mysteriet og tilsvarende bøger viser, ifølge Lene Kühle, tiltrækningskraften i ideen om, at kirken bygger på en løgn. Man er blevet snydt, og der ligger i virkeligheden en dybere sandhed helt på bunden af traditionen.

”Der er altid et behov for at legitimere, hvad man mener, men det foregår helt anderledes inden for folkekirkemiljøet, hvor der er tvivl om, om kirken forvalter traditionen rigtigt. Der er meget lidt af denne type stillen spørgsmålstejn i islam.

Når religiøs fundamentalisme opstår i islam, kan det således godt være udtryk for de samme individualiseringsprocesser og den samme jagt på legitimering, som får kristne danskere til at stille sig skeptiske over for kirkens autoritet, men de tager sig forskelligt ud i de to religioner.

Vores hypotese er, at fundamentalisme på overfladen godt kan bygge på en individualisering under overfladen, men på nogle andre måder. Selv om det handler meget om at bruge referencer til muslimske traditioner for at give en legitimering til det, man siger, så kan der stadig være en individuel stillingtagen. Man følger ikke traditionen blindt.”

ETNISK IDENTITET FØR RELIGIØS IDENTITET

Lene Kühle er ikke i tvivl om, at der i Danmark findes grupper med en religiøs identitet, hvor de religiøse autoriteter er langt stærkere end i den kristne folkekirke, men det er ikke kun blandt muslimer.

”På den ene side er der den generelle sociologiske og religionsteoretiske vinkel på sagen. Ifølge den vinkel bliver folk mindre og mindre autoritetstro. Man lytter mere til sit eget hjerte, afviser religiøse autoriteter og påberåber sig ret til at vælge og vrage. På den anden side er der en del af forskningen og den offentlige debat om religion, som lægger vægt på imamer som autoriteter. Ifølge den ene opfattelse er autoriteten flyttet indenfor hos individet, og ifølge den anden er der voksende fanatisme,” siger Lene Kühle og uddyber:

”De fleste forskere mener, at udviklingen blandt almindelige folkekirkedanskere går imod en afvisning af kirkens autoritet: Man tror nok på gud, men lytter til ’stemmen indeni’ – frem for hvad præsten måtte mene. De fleste vil sige, at muslimerne er anderledes, og at de underlægger sig en religiøs autoritet på en helt anden måde.”

Blandt andet Muhammedkrisen, hvor imamer som Abu Laban, Ahmed Akkari og Abdul Wahid Petersen ytrede sig, var, ifølge Lene Kühle, med til at styrke dette billede af islam. Men flere undersøgelser tyder på, at imamernes position i høj grad netop skyldes en fejlopfattelse i det danske samfund og i de danske mediers fokus:

”Man så imamer, som trådte frem og gav udtryk for, at de repræsenterede muslimer, men da Ugebrevet A4 lavede en undersøgelse, viste det sig, at i hvert fald halvdelen af de adspurgte muslimer ikke følte, at de offentlige figurer repræsenterede dem.”

Undersøgelsen bekræftede resultaterne i Lene Kühles undersøgelse af moskeer i Danmark – en del af det Danske Pluralisme Projekt på Aarhus Universitet. Projektet har til formål at kortlægge religiøse og spirituelle grupper i Danmark:

”Muslimerne, jeg interviewede, kendte ikke de muslimske personer, som optrådte i medierne. Det skyldes blandt andet, at de fleste muslimer i Danmark er indvandrere fra mange forskellige lande, og hvis man er tyrker, synes man ikke, at en arabisk imam nødvendigvis har noget med en selv at gøre.

Det muslimske miljø er meget opdelt i etniske miljøer, og i de fleste moskeer foregår bønner på det pågældende sprog. Det er meget få moskeer, hvor dansk indgår i fredagsbønnen. Man fulgte ikke så meget med i den offentlige debat og følte heller ikke, at det vedkom en. Den der identitet som muslim i Danmark som en samlet gruppe – den var ikke givet for dem.”

AUTORITET PÅ PRØVE

Billedet af den autoritetstro, religiøse muslim dannes også af imamer, der træder frem og ytrer sig om forhold som kvinders påklædning i det offentlige rum eller påbyder muslimske arbejdsløse at afvise et tilbud om job på et svineslagteri, som det skete i Skive i 2003. Religion for muslimer ser ikke ud til at være en privatsag. Lene Kühles erfaring er, at nogle imamer har større autoritet end kristne præster i Danmark, men igen bør dette forhold nuanceres:

”Man skal huske, at der er stor forskel på imamerne. I nogle miljøer har man slet ikke uddannede imamer. Andre er uddannede – for eksempel dem fra Tyrkiet, og de har selvfølgelig noget autoritet, eftersom de bliver udsendt fra hovedkvarteret i Tyrkiet. Men når de kommer til Danmark, er de meget afhængige af deres menighed. Et af de eksempler, jeg stødte på, var en imam, som havde sagt noget grimt om kvinder på arbejdsmarkedet. Menigheden og bestyrelsen blev så sure på ham, at de truede med at kontakte hovedkvarteret og få ham trukket tilbage, hvis han ikke holdt op med at sige det.” ■

Af Astrid Illum

LENE KÜHLE

Lene Kühle er lektor, ph.d., cand.mag. i religion, matematik og fysik. Lene Kühle er ansat ved Det Teologiske Fakultet ved Aarhus Universitet. Hun forsker i religion og politik i Danmark, herunder særligt islam. Hendes seneste forskningsprojekt mundede ud i bogen ”Moskeer i Danmark - islam og muslimske bedesteder” på forlaget Univers udgivet i 2006.

<http://person.au.dk/da/lk@teo>

KONTROL SKABER MERE VOLD

Siden begyndelsen af 90'erne er der sket en kraftig stigning i antallet af anmeldelser af vold mod offentligt ansatte. Øget kontrol, nul tolerance og en hårdere linje blandt faggrupper som for eksempel politi, parkeringsvagter og billetkontrollører er nogle af årsagerne. Skal udviklingen vendes, må de offentligt ansatte gribe i egen barm, siger kriminolog Peter Kruize.

* Vold mod offentligt ansatte er ofte i mediernes søgelys, og budskabet er som regel det samme: Det bliver farligere og farligere at gøre sit arbejde som politimand, buskontrollør eller parkeringsvagt, for der er mere og mere vold.

Og påstanden støttes af kriminalstatistikken: Siden starten af 90'erne er der sket en kraftig stigning i antallet af politianmeldelser af vold mod offentligt ansatte – det, der i juraen hedder paragraf 119-sager. I 1960 var der 78 sager, i 1993 985 sager, og i 2006 er tallet steget til 3.026.

Stigningen forklares ofte med 'unges normløshed' og befolkningens 'dalende respekt for autoriteter', men ifølge kriminolog Peter Kruize skyldes det i højere grad, at man fra offentlig side fører en hårdere og mere restriktiv linje over for borgerne. Kontrollen er øget, og der er mindre tolerance over for 'utilpassede borgere':

"Stigningen skyldes ikke så meget, at borgerne er blevet mere aggressive og har mindre respekt for autoriteter. Det er i høj grad tiltag fra offentlig side, der skaber en mere anspændt stemning mellem borgere og ansatte. Man har øget kontrollen af borgerne, og det giver anledning til flere konflikter," siger Peter Kruize.

Han er en af forskerne bag undersøgelsen 'Vold mod offentligt ansatte', hvor man ved hjælp af statistikker, politirapporter og gruppeinterview med forskellige faggrupper har set nærmere på, hvad der gemmer sig bag stigningen i antallet af politianmeldelser.

KONTROL OG VOLD

Ifølge Peter Kruize bærer situationer, hvor der skal foretages kontrol, altid en potentiel konflikt i sig, og øger man graden af kontrol i samfundet, øger man også risikoen for voldelige sammenstød mellem offentligt ansatte og borgerne.

Han nævner ændrede arbejdsforhold for togrevisorer, der kontrollerer billetter i S-togene, som eksempel:

"Tidligere kunne togrevisoren godt være large i den forstand, at han kunne lade en passager uden billet slippe, hvis han havde en god forklaring, eller togrevisoren kunne sætte ham af på næste station, hvis han ikke mente, at det var værd at tage en konflikt. Nu har DSB stillet krav om, at togrevisorerne skal udstede et vist antal kontrolafgifter per dag, og at de ikke lader nogen passagerer slippe. Det flytter tolerancen for den enkelte togrevisor, ►

“VI ER MINDRE TILBØJELIGE TIL AT AFFINDE OS MED FYSISK VOLD I DAG – VOLDSPAKKEN FRA REGERINGEN I STARTEN AF 90’ERNE VAR EN MILEPÆL, DER MARKEREDE AT DER SKULLE SKE NOGET PÅ DET OMRÅDE.”

som vil gå længere – og tage flere konflikter - for at få registreret kontrolafgiften. Det kan aflæses direkte i voldsstatistikkerne.”

Flere nye faggrupper er dukket op i paragraf 119-statistikkerne, hvor der tidligere stort set kun optrådte politimænd. Det skyldes blandt andet mere kontrol i det offentlige rum; der er flere steder i København, hvor der kræves p-billet – og det betyder flere parkeringsvagter, metroen medfører ansættelse af metrostewarder, og inden for fængselsvæsenet har nul-tolerance-politikken betydet et mere anspændt forhold mellem indsatte og ansatte.

Også inden for offentlige hverv, der ikke indebærer kontrol, er der sket ændringer i arbejdsforholdene, som øger risikoen for, at uoverensstemmelser udvikler sig til vold.

“Stramningerne i de sociale love medfører, at socialrådgivere oftere skal sige nej til borgerne, og i sundhedssektoren medfører personalemangel stress og irritation hos de ansatte. Det betyder, at situationer lettere tilspidses,” siger Peter Kruize.

SLUT MED HYGCELIGT POLITI

Politiet er stadig – som den eneste instans, der må bruge magt for at løse umiddelbare konflikter – stærkt repræsenteret i statistikken. I to ud af tre sager er politibetjente involveret.

I de seneste år har politiet fået udvidede beføjelser til at kontrollere borgerne, og der ses en tendens til, at politiet optræder mere som autoritet end for blot 20-30 år siden.

“Politiet viste sit venlige ansigt i 70’erne og 80’erne. Hvis folk ringede til politiet, havde det høj prioritet at rykke ud med det samme. Det var et meget serviceminded politi, og befolkningen så politiet som en hjælper. Vi kender billedet af den politibetjent, der standser trafikken, så en flok ænder kan komme over vejen.”

Men siden slutningen af 90’erne har politiet bevidst forsøgt at ændre dette image.

“Politiet var blevet så hyggelige, at der ikke rigtig var nogen, der tog dem alvorligt som autoriteter. Man grinede lidt af dem. Hvis man er den, der skal sige: “Hey, det her det dur ikke”, så skal man have en vis afstand og en vis autoritet.”

Politibetjentene er, ifølge Peter Kruize, blevet mere kontante, mere restriktive og mindre tolerante – især i forhold til ‘the usual suspects’, og det øger konflikten med borgerne:

“Det er et kendt fænomen, at politiets nul tolerance strategi i New York som sideeffekt resulterer i flere voldsepisoder mellem politiet og borgerne. Nu har dansk politi ikke overtaget nul tolerance i sin rene form, men politiet har utvivlsomt – lige som i mange vestlige lande – lagt en mere restriktiv linje over for borgerne.”

DER SKAL TO TIL VOLD

I en række offentlige arbejdsopgaver ligger kimen til konflikt, men om der faktisk opstår vold afhænger af, hvordan de involverede parter opfører sig – både borgeren og den offentligt ansatte.

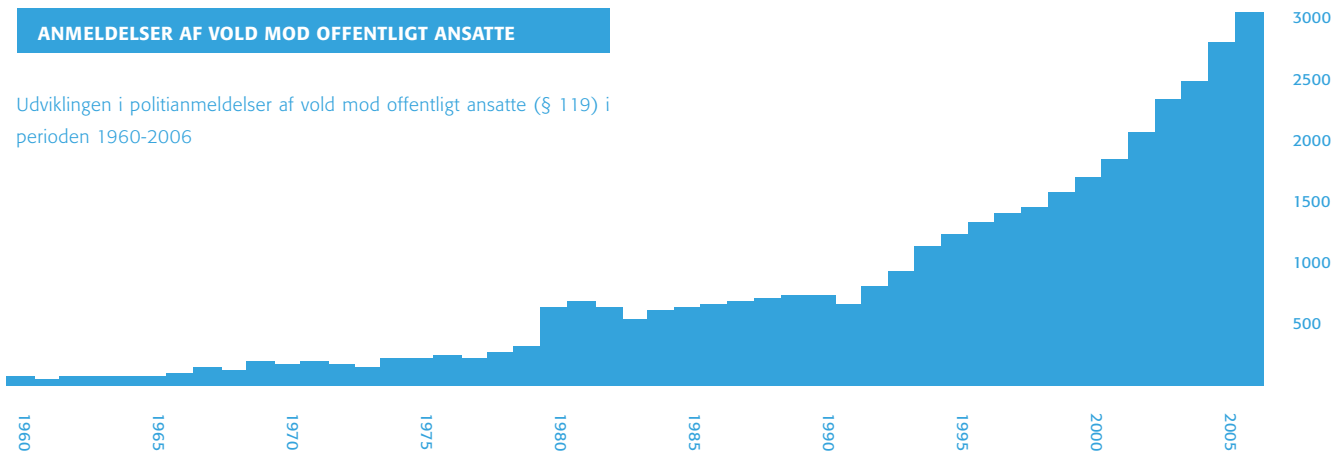
“På papiret ser rollefordelingen enkel ud: Den offentligt ansatte er den forurettede part, og borgeren er gerningspersonen. Det hænder da også, at borgeren går til angreb på den offentligt ansatte, uden at der har været en interaktion mellem parterne, men det sker kun undtagelsesvis. Og kun i 25 procent af de anmeldte sager var den offentligt ansatte udsat for vold, uden at han havde anvendt magt over for borgeren,” siger Peter Kruize og påpeger, at det også sker, at den offentligt ansatte misbruger sin magt, og at borgerens reaktion dermed må betragtes som selvforsvar.

Undersøgelsen ‘Vold mod offentligt ansatte’ viser også, at det ofte er de samme ansatte, der bliver overfaldet gang på gang, og at det giver et stort nedslag i statistikken, når disse ansatte kommer på kurser i konfliktløsning.

“Det underbygger vores hypotese: At man ikke kan lægge hele ansvaret på borgernes skuldre. En del af problemet – og også en del af løsningen – ligger på den offentligt ansattes bord. Hvis man for eksempel vil begrænse politiets voldsepisoder, så kan man kigge på samfundet og de kriminelle. Men man kan også vende blikket mod eget personale og gøre en forebyggende indsats her. Jeg siger ikke, at det hele er den enes eller den andens skyld, men det er nok lettere at gøre noget ved sit eget

ANMELDELSER AF VOLD MOD OFFENTLIGT ANSATTE

Udviklingen i politianmeldelser af vold mod offentligt ansatte (§ 119) i perioden 1960-2006

personale end at prøve at lave ændringer i samfundet,” siger Peter Kruize.

Han understreger, at politiet lægger megen vægt på konfliktløsning i deres uddannelse, men at de bør have konstant opmærksomhed på det – også efter endt uddannelse. Og registrerer man en bestemt station eller en bestemt bydel, hvor der er mange af den slags sager, bør man kigge nærmere på det.

Derudover anbefaler Peter Kruize, at virksomhederne har gode støtteordninger:

“De faggrupper, der sørger for at støtte ansatte, der har været udsat for vold, oplever ikke en stor flugt, selvom de er i risikogruppen for vold. Man kan nok ikke helt undgå vold eller konflikter, men man kan mindske konsekvenserne meget, hvis uheldet er der.”

VI ANMELDER MERE

En anden hovedforklaring på den stigende voldskurve er, ifølge undersøgelsen, at flere offentligt ansatte anmelder sager, som de tidligere klarede internt. Omkring årtusindskiftet formulerede flere faggrupper en voldspolitik - ofte som en del af arbejdsmiljøpolitikken. Arbejdsgivere anser nu vold for at være et virksomhedsproblem, og de ansatte bliver støttet i - eller direkte opfordret til - at politianmelde voldsepisoder og trusler, fortæller Peter Kruize:

“Vi er mindre tilbøjelige til at affinde os med fysisk vold i dag - voldspakken fra regeringen i starten af 90'erne var en milepæl, der markerede, at der skulle ske noget på det område. Vi registrerer og anmelder vold hyppigere. Det hænger også sammen med en generel 'registreringskultur' i den offentlige virksomhedspolitik: Man skal registrere, rapportere og dokumentere alting. Så virker det også naturligt at registrere vold ”

Peter Kruize mener, at mange af de sager, der registreres, er for små til at kunne bære en politianmeldelse, og opfordrer derfor de offentligt ansatte til at bruge politianmeldelserne med måde:

“Jeg er ikke enig i, at man altid skal anmelde vold. Man skal lade være med at bruge de strafferetlige funktioner i alle mulige sammenhænge. Jeg kan ikke se meningen i at anmelde en psykiatrisk patient, som slår sygeplejerskerne. Der er en mening i at diskutere det med sine kollegaer og anmelde det internt, men ikke til politiet. Vi taler om en person, som i forvejen er på et hospital og er totalt forvirret. Hvis en ni-årig dreng slår på sin lærer, vil jeg også stille spørgsmålstejn ved, om det skal politianmeldes.”

Når Peter Kruize mener, at man skal besinde sig med hensyn til at anmelde vold, er det ikke kun, fordi det lægger beslag på politiets tid:

“De løsninger, man finder uden for det strafferetslige system, er ofte bedre, fordi det er løsninger, som er anerkendt af begge parter, og der kommer ikke en tredje instans, som blander sig i en konflikt, som de egentlig ikke har del i.”

Kun hvis man ikke selv kan finde ud af det, bør man inddrage tredjepart – og det behøver ikke være politiet, mener Peter Kruize. ■

Af Marie Fugl / mafu@dpu.dk

Læs mere:

Peter Kruize, David W.M. Sorensen og David Dreyer Lassen (2008): "Vold mod offentligt ansatte". Syddansk Universitetsforlag og Rockwool Fonden.

PETER KRUIZE

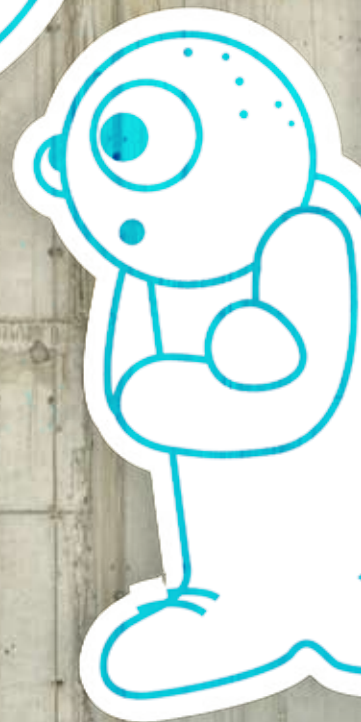

Peter Kruize er kriminolog, ph.d. og forsker i kriminalitet og især politiets arbejde ved Københavns Universitet.

STREET WISE FORNEMMELSER FOR DE UNGE

* STREET WISE FORNEMMELSER FOR DE UNGE

Når gademedarbejdere på eksempelvis Nørrebro lykkes med deres arbejde, skyldes det den autoritet, de har i kraft af deres position, men også at de er gode til at bruge deres 'street wise' fornemmelse for de unge til at skabe nye fællesskaber og bygge bro til resten af samfundet.

* "Er du politimand? Er du fra Blågården?"

"Ja, jeg er undercover," svarer 28-årige Kevan med et grin.

Kevan er gadeplansarbejder og sammen med den lokale SSP-repræsentant på besøg i en ungdomsklub. Hans udseende, jargon og alder signalerer, at han er 'en af rødderne', men de unge er i tvivl: Hvad laver han så sammen med en SSP-repræsentant? Og hvad mener han med sit tvetydige svar? Der opstår en gætteleg: Kan Kevan gætte, hvor de kommer fra?

"Du er kurder fra Irak, du er fra Pakistan, du er fra Marokko." Kevan gætter stort set rigtigt hver gang. Og de unge er imponerede.

Det er forsker på DPU Line Lerche Mørck, der beskriver den skepsis, de unge møder Kevan med: Er han stikker eller en af os? Og hvordan han vinder de unges respekt ved at vise, at han 'kender' dem.

Siden 1999 har Line Lerche Mørck fulgt det vilde gadeplansarbejde i København og udgav for et par år siden bogen Grænsefællesskaber. Her beskriver hun, hvordan den vilde gadeplansarbejder gennem sin position i grænsefællesskabet kan fungere som brobygger mellem de unge og det øvrige samfund, og hvad der skal til for at udgøre en autoritet i de unges øjne.

Det vender vi tilbage til. Først er det, ifølge Line Lerche Mørck, vigtigt at slå fast, hvad det er for unge, vi taler om:

"Medier, politi og politikere har travlt med at kalde flere og flere af de unges grupperinger for bander, og det forværrer problematikken. Mange af disse unge ser ikke sig selv som bandemedlemmer, men som venner, der hænger ud sammen, spiller fodbold og ryger hash sammen. Og der er ofte tale om venskabsgrupper med meget forskellige unge i meget forskellige positioner," siger Line Lerche Mørck, der kalder de unges grupperinger for gadefællesskaber - fællesskaber, fordi de er fælles om 'noget'.

FÆLLESSKAB MED NYT INDHOLD

Gadeplansarbejdet i København har rødder tilbage til midt i 90'erne. Det var en tid med mange uroligheder, og den

daværende bydelsrådsformand på Nørrebro Jesper Langebæk besluttede at give nogle af de fremtrædende unge fra Blågårdsmiljøet særlige positioner – lønnede job, hvor de i kraft af deres autoritet og netværk langt ind i grupperne skulle være med til at skabe nye aktiviteter for unge i Blågårdsmiljøet.

Et eksempel er Ung i Parken, hvor unge kriminelle samledes om at sætte Hans Tavsens Plads i stand. Herigennem fik de unge skabt et nyt fællesskab med et nyt indhold – et såkaldt 'fælles tedje' eller et grænsefællesskab, som Line Lerche Mørck kalder det udviklende fællesskab, gademedarbejderne var med til at skabe.

For mange af de involverede unge blev projekter som Ung i Parken første vigtige skridt på vejen til at blive socialarbejdere. Disse 'gamle gadeplansarbejdere' har siden rekrutteret nye gadeplansarbejdere ud fra samme princip.

"Det er unge, der på en eller anden måde har vist, at de kan tage et ansvar, og som har en særlig position i fællesskabet. Det kan der være flere grunde til. En dyrker kampsport, en er god til at føre ordet under konfliktløsning, og en har et bredt forgrenet netværk. De gademedarbejdere, jeg har forsket sammen med, er meget forskellige. Nogle er meget seriøse og alvorlige, andre laver meget sjov, men fælles for dem er, at de ofte disker op med historier fra deres liv, der vækker eftertanke og stiller spørgsmålstejn ved noget, vi tager for givet."

Det er, som Line Lerche Mørck fremhæver, ikke altafgørende, at gademedarbejderne på forhånd kender de unges miljø indefra, men det hjælper. Det understøtter nemlig autoriteten, når gadeplansarbejderen kan tale de unges sag – og forholde sig nuanceret og kritisk i sit samarbejde med det etablerede system.

"De unge i gadefællesskaberne nærer en mistillid og er i opposition i forhold til det eksisterende samfund – herunder pædagoger, medier og uddannelse. Derfor skal der noget mere til for at få adgang til dem. Det, at man – som Kevan – viser, at man er 'en af dem' giver tillid og respekt og dermed autoritet.

Men gademedarbejderen skal også vise, at han er til at stole på – at han ikke er en stikker. Er gademedarbejderen kendt for

“ER GADEMEDARBEJDEREN KENDT FOR AT VÆRE EN AF DEM, ‘DER ER GODE NOK’, KAN HAN GODT SAMARBEJDE MED POLITIET OM KRIMINALPRÆVENTIV INDSATS, MEN SAMARBEJDER HAN OMKRING OPKLARING, SKER DER EN UOPRETTELIG SKADE PÅ HANS AUTORITET.”

at være en af dem, ‘der er gode nok’, kan han godt samarbejde med politiet om kriminalpræventiv indsats, men samarbejder han omkring opklaring, sker der en uoprettelig skade på hans autoritet og dermed hans succes som gadeplansarbejder.

På den måde skal gademedarbejderen kunne håndtere dobbeltheder. Det er ofte en hårfin balance at bevare de unges tillid samtidig med, at man bygger bro.”

FORNEMMELSE FOR DEN UNGE

Men en ting er at få adgang til de unge gennem sin position. Noget andet er, som Line Lerche Mørck fremhæver, at vise, at man har noget at byde på, der rækker ud over de ‘traditionelle’ pædagogiske metoder, som de unge er i opposition til. Hun peger på nogle gademedarbejdere, hun mødte gennem sin forskning.

“De var taget på lejrskole med elever og lærere fra to skoler for at skabe sammenhold og overvinde nogle konflikter, der verserede mellem de unge. Undervejs i bussen forsvinder nogle bushamre. I stedet for at bede de unge om at stikke hinanden, siger en af gadeplansarbejderne, at han ikke behøver at vide, hvem der har taget dem, men at hamrene skal ligge på bordet om en time. Det resulterer i, at de unge styrter rundt for at finde bushamrene,” fortæller Line Lerche Mørck og fremhæver det som et eksempel på, hvordan en ‘street wise’ gadeplansarbejder med fornemmelse for de unge kan være med til at inddrage de unge i problem- og konfliktløsning og dermed give dem erfaringer med at deltage i ansvarsfulde positioner.

“De unge får pludselig erfaring med, at de kan noget. At de i fællesskab kan løse et problem, uden konflikterne blusser op. Det er klart, at det nogle gange er en satsning, men man er nødt til at vise dem den tillid.”

Tillid og dialog er nogle af nøgleordene i gademedarbejdernes arbejde. Men det betyder, som Line Lerche Mørck siger, ikke, at der aldrig er konsekvens og sanktion.

“Tværtimod. De kan råbe højt og blive meget vrede, hvis den unge svigter deres tillid og sætter noget fælles på spil. Eller de

kan lægge en ung på is for et stykke tid. For eksempel ved at undlade at tage deres telefon, når den unge ringer. Det vigtige er at have en fornemmelse for den enkelte unge: Hvornår kan jeg gribe ind og intervenere? Hvornår er det ok at lægge ham på is? Og hvornår skal jeg være der for ham igen? Gennem en sådan slags fornemmelse skabes autoritet og gensidig tillid.”

SNEBOLDEFFEKT I NETVÆRKET

Forsker i socialpædagogik på DPU Søren Langager har også undersøgt gadeplansarbejdet – særligt Københavns Kommunes projekt Vilde Læreprocesser. Skal han pege på et element i gadeplansarbejdernes metoder, der har stor effekt, peger han på det, at de arbejder med hele gruppen.

“En del socialpædagogiske strategier er gået på at ‘lokke’ den enkelte ud af gruppefællesskabet – med tilbud om uddannelse og bolig væk fra miljøet. Det er ofte mislykkedes. Den unge dropper uddannelsen for at vende tilbage til de gamle venner. Det gør de, fordi deres fællesskab er en sammenholdskultur, der bygger på devisen ‘venner for altid’. Skal man skabe udvikling, er man derfor nødt til at skabe en dynamik i hele gruppen. At acceptere gruppen – i stedet for at se gruppen som problemet,” forklarer Søren Langager og beskriver den ‘sneboldeffekt’, der opstod i en af de grupper, han observerede i Vilde Læreprocesser:

“Ved første øjekast syntes gruppen meget homogen, men i virkeligheden var den bygget op omkring de enkelte medlemmers forskellige positioner og roller inden for gruppefællesskabet – nærmest som i en virksomhedskultur: En var den stærke, en var den listige, en var den strategiske. Nogle har mange personlige relationer, nogle har få. For at skabe en udvikling og dynamik i gruppen gjaldt det om at inspirere de toneangivende til opbrud – ikke fra gruppen, men i forhold til aktiviteter, uddannelse, arbejde og kærester. På den måde lykkedes det at sætte gruppen i bevægelse,” forklarer Søren Langager.

Ligesom Line Lerche Mørck mener Søren Langager, at man bør droppe bandeterminologien, når man taler om ungdoms-

grupper på for eksempel Nørrebro. Skal man arbejde med dem og forstå den udfordring, blandt andet gademedarbejderne står over for, er det nemlig vigtigt at forstå, at organiseringen er meget anderledes end en traditionel bandeorganisering.

”Det, der kendetegner en bande, er fælles symboler, fælles formål og en bestemt organisation med et tildelt lederskab – ligesom for eksempel HA, der har en præsident. Sådan er det ikke blandt de unge. Der er ingen tildelt autoritet. Derimod er deres netværk bundet sammen af personlige relationer. Autoriteten ligger i positionerne, der hele tiden rykker sig. Og derfor er det meget svært at gennemskue – og arbejde med.”

AT BRUGE DE UNGES METODER

Mens både Søren Langager og Line Lerche Mørck kan pege på flere eksempler, hvor gadearbejderne er lykkedes med deres forebyggende arbejde, og dermed også ærgres sig over, at det ikke prioriteres højere, mener de begge, at det står sløjt til med de metoder, politiet vælger i forhold til de unge.

”Med undtagelse af nogle nærbetjente, der er kendt for deres gode arbejde på indre Nørrebro, så står det i mange tilfælde sløjt til med de metoder, politiet bruger i forhold til de unge på gadeplan,” siger Line Lerche Mørck, og Søren Langager tilføjer:

”På gadeplan er politiets arbejde jo nærmest præget af at være en kamp om magten. Jeg tror nok, der i ledelsen er en opfattelse af, at politiet frem for den meget autoritære rolle skal tillægge sig en mere blød og langsigtet strategi, hvor de går efter at vinde autoritet og respekt i miljøet. Men de er også under pres: Der skal handles, og der skal være nul tolerance. Og det er jo absurd, for på den måde bruger de jo nærmest de metoder, de vil bekæmpe hos de unge: Tendensen til nul tolerance de unge netværk imellem, hvor handling – alt for ofte af voldsom karakter og med våben – går forud for dialog.” ■

Eva Frydensberg Holm
efh@dpu.dk

SØREN LANGAGER

Søren Langager er lektor på Institut for Pædagogik på DPU. Hans forskning har gennem årene særligt fulgt to hovedspor: - pædagogiske og didaktiske konsekvenser af det digitale samfund med særligt henblik på ’specialpædagogikkens børn og unge’; - socialpædagogiske indsatser inden for og uden for institutionerne, herunder udvikling af en moderne socialpædagogik i lyset af samfundsmæssige forandringsprocesser og nyere socialpædagogiske felter.

www.dpu.dk/om/langager

LÆS MERE

Vilde Læreprocesser – marginaliserede unge og socialpædagogiske projekter. Søren Langager og René Lyngfeldt Skov, Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag 2004

Grænsefællesskaber – Læring og overskridelse af marginalisering. Line Lerche Mørck, Roskilde Universitetsforlag 2006

I bogen Grænsefællesskaber beskriver Line Lerche Mørck en social praksisteori om, hvordan man gennem overlappende fællesskaber på tværs af etniske og sociale forskelle kan medvirke til læring og overskridelse af marginalisering

GADEPLANSPROJEKTER

Vilde Læreprocesser: Startede i 1999. Det overordnede formål var at skabe den bedste og mest effektive organisation og de bedste og mest effektive medarbejdere i forhold til socialt arbejde med vilde unge mellem 14 og 20 år i København.

Ung i Parken: Startede i 1994, hvor man inddrog de lidt ældre rødder omkring Blågårds Plads i at sætte Hans Tavsens Plads i stand til folkelig brug. For flere af de vilde gadeplansarbejdere udgjorde deltagelsen i Ung i Parken første vigtige skridt på vejen til at blive socialarbejder.

LINE LERCHE MØRCK

Line Lerche Mørck er lektor ved Institut for Læring på DPU. Hun har siden midt i 90’erne forsket i marginaliserede unge og voksnes hverdagsliv, læring og overskridelse af marginalisering inden for bl.a. erhvervsuddannelse, folkeskolen, ungdomsskolen, sociale projekter og i relation til gadeuligheder.

De seneste år har hun forsket i og bidraget med praksisudvikling inden for professionelles tværfaglige samarbejde omkring børn og unge med særligt fokus på samarbejdet med deres forældre (se bl.a. www.alleboern.dk). Aktuelt søger Line Lerche Mørck som forskningsleder midler til et kollektivt projekt i forskningsrådet. Projektets hovedformål er at bruge forskningsresultaterne fra Grænsefællesskaber til at udvikle det etablerede uddannelsessystem.

www.dpu.dk/om/llm

PÆDAGOGIK UDEN AUTORITET ER IKKE-PÆDAGOGIK

I 90 år har reformpædagogikken nedbrudt autoritet i pædagogisk virksomhed. Det har fjernet elevens frihed og selvdisciplin – to fænomener, som forudsætter en ydre autoritet. I stedet har vi – pædagogisk uansvarligt – overladt eleven til sin lyst til at lære. Der er brug for at rehabilitere autoritetsbegrebet, siger forfatteren til kommentaren lektor Preben Olund Kirkegaard

* Siden reformpædagogikkens indtog i begyndelsen af 1920'erne har al form for autoritet i pædagogisk virksomhed været under nedbrydning. Få studerende ved de mellemlange videregående professionsuddannelser noget om autoritet i pædagogisk virksomhed. Der findes mig bekendt ingen solid empirisk forskning om autoritetsforvaltningen i uddannelsessystemet. Der mangler veludviklede teorier om autoritetens semantiske udvikling og om, hvordan det er muligt at praktisere en differentieret autoritetsforvaltning i uddannelsessystemet.

I alt for mange år har man fejlagtigt arbejdet for at sætte individets frie vækst og selvvirksomhed i centrum i uddannelsessystemet. Den frie vækst og overdreven fokus på det selvvirksomme princip er en medvirkende årsag til, at mange elever i uddannelsessystemet ikke får et relevant udbytte. Reformpædagogikkens autoritetsnedbrydelse har på ikke-intenderet vis skabt en pædagogisk eftergivenhed og forbrugermotivation i undervisningen. Reformpædagogikens fokus på individets lystbetonede selvvirksomhed udvikler sig gennem epoken til en teori om socialisation. Reformpædagogik udvikler ikke en teori om, hvordan det er muligt udefra og indgribende at fremstimulere indre forandringer i forhold til individer, der er selvvirksomme og autonome.

Når pædagogik ikke længere vil være pædagogik, men vil være en teori om den almene socialisation, overlades elever til lystprincippet. Nu er det ikke sådan, at socialisation ikke kan indgå som teorigrundlag i pædagogisk virksomhed. Det er heller ikke sådan, at der findes simple kausale forklaringer af forholdet mellem individuel selvvirksomhed og pædagogiske

indvirkningsforsøg. Men jeg vil påstå, at pædagogik uden et begreb om autoritetsforvaltning falder uden for en moderne definition af pædagogisk virksomhed.

AUTORITET SOM FORUDSÆTNING FOR FRIHED

En moderne forståelse af pædagogik må derfor indarbejde en forståelse af autoritet. Autoritet er en nødvendighed i al form for kommunikationsopretholdelse i den pædagogiske proces. Autoritet i pædagogik er grundlaget for den pædagogiske kommunikations sandsynlighed, der tager sigte på at udvikle de lærendes forståelse. Det problem, som aktualiseres i enhver pædagogisk situation, er, hvorvidt det er sandsynligt, at den intenderede kommunikation om forandring overhovedet lykkes. Og autoritet giver netop støtte til at frembringe en intenderet kommunikationssandsynlighed. Hvis kommunikationssandsynligheden skal lykkes, må kommunikationsopretholdelsens forpligtende karakter tydeliggøres. Dette fuldbyrdes gennem den pædagogiske autoritetsforvaltning. Autoritetsforvaltning er ikke ensbetydende med, at den lærende er undergivet underviserens vilje. Autoritet giver sig til kende ved, at der er noget i omverdenen, som det er væsentligt for deltagerne frit at vælge at knytte an til. Autoritet og frihed er ikke to modsætninger. De er hinandens forudsætninger.

For at begribe autoritetens funktion i pædagogisk virksomhed er det væsentligt at gøre rede for, hvad pædagogisk virksomhed egentlig er. I min ph.d.-afhandling: 'Nedslag i pædagogikkens teorihistoriske udvikling – en undersøgelse i Erling Lars Dales forfatterskab, Danmarks Pædagogiske Universitets-skole, Aarhus Universitet 2007' fremlægges en diskussion af, hvad der forstås ved moderne pædagogisk virksomhed. Først og fremmest markerer begrebet pædagogik en moderne betegnelse for den institutionelle intervention, der opstår i kølvandet på samfundets stigende differentieringer. Pædagogik er en intentionel forandrende kommunikationsproces, hvis opgave er at fremstimulere betingelserne for, at mennesker kan forandres og udvikles på en mere systematisk måde til forskel fra de forandringer, der så at sige forløber af sig selv i hverdagslivet.

Pædagogik er de stimuleringsiltag, der kommer til udtryk i den særlige kommunikation, der er intentionelt forandrende, og som foregår på en vedholdende og relativt metodisk systematisk måde i uddannelsessystemet. Hermed ser jeg selvfølgelig bort fra den pædagogiske virksomhed, der foregår uden for uddannelsessystemet. Pædagogisk virksomhed i uddannelsessystemet

har den funktion at udvikle og forbedre vilkårene for, at psykiske og sociale processer kan forandres – gerne til det bedre. Når pædagogisk kommunikation er intentionelt forandrende kommunikation, er pædagogik tvunget til at anvende pædagogisk teori i sin egen selvrefleksion.

Pædagogisk selvrefleksion er konstruerende iagttagelser af, hvad der kan forøge kommunikations sandsynligheden. Det vil sige, hvad det er for en pædagogisk kommunikation, der kan tilvejebringe forandringer af det sociale og psykiske. Der er mange muligheder at vælge imellem – autoritet er en mulighed, et sted at slå ned.

MENTAL SELVIRKSOMHED

Antagelser om pædagogisk virksomhed som en intentionel, forandrende kommunikation kan føres tilbage til opløsningen af, at børn og unge skal blive, hvad de er født til.

Fra omkring 1700-tallet bliver det pædagogiske fokus, hvad eleverne kan blive til gennem en bevidst ledet proces. Antagelsen om, at mennesket er formbart, er grundlaget for al form for moderne pædagogisk virksomhed. Pædagogisk virksomhed antager, at alle mennesker har et refleksionspotentiale. Mennesket kan formes og hermed forandre sig selv via den pædagogiske virksomheds frembringelse af distancerende refleksion. Den pædagogiske virksomhed kan gennem sin vedholdende kommunikative opmærksomhedsskabelse frembringe en mental selvvirksomhed, der ikke kommer i stand af sig selv. Den refleksive selvvirksomhed kan lede individet frem til selvoverskridende refleksion. Refleksion virker tilbage og hermed ind på individet selv. Den selvvirksomme refleksion, der virker ind på individet, er frembragt af omverdenens intentionelle opmærksomhedsskabelse. Selvoverskridende selvvirksomhed giver individet mulighed for transformation fra en tilstand til en anden.

Det betyder også, at al pædagogisk teori må gøre rede for, hvordan kommunikation og bevidsthed kan koble sig med hinanden. Denne kobling sker ikke på en traditionel, kausal måde. Den kausalitet, som moderne pædagogisk virksomhed fokuserer på, er, hvordan forandringerne i de intentionelle kommunikationsbidrag synes at frembringe forandringer i de lærendes bevidsthed.

I denne proces sker der en fortolkning og tilskrivning af, hvad der i den intentionelle kommunikation kan være en årsagsudløsende faktor. Læringssubjektet virker ind på sig selv gennem selvoverskridende selvrefleksion. Det paradoksale ved pædagogisk virksomhed består i, at de virksomme forandringer afhænger af læringssubjektets sandsynliggørelse af, at meddelte informationer bliver forstået som intenderede af omverdenen. For at kunne forstå noget, må læringssubjektet have erhvervet sig selvdisciplin – om ikke andet så ved at lytte til, hvad den anden siger. Hvis det, den anden siger, skal være attraktivt, nødvendigt eller motiverende, må formidleren anvende sin pædagogiske autoritet. Erhvervelse af selvdisciplin kan ikke ske uden autoritet.

Moderne pædagogisk virksomhed, der udfolder sig i uddannelsessystemet, har den primære funktion at skabe en samfundsmæssig mulighed for, at individer bliver til en kommunikations sandsynlighed. I uddannelsessystemet opretholdes og udvikles vilkårene for, at mennesker kan blive til forudsætninger for pædagogisk kommunikation. Pædagogisk kommunikation er at forandre mennesker til personer som for eksempel elever, lærere, trafikanter, forbrugere og ægtefæller o.s.v.

Grundlæggende er autoritetsprincippet antagelser, at den lærende i den pædagogiske proces skal adlyde lærerens forskrifter. Det skal han ud fra den begrundelse, at den lærende endnu ikke er myndig og derfor skal anerkende en autoritet.

Men autoritetsanerkendelse kan ikke i sig selv være en begrundelse for, at autoritet er væsentlig i pædagogisk virksomhed. Autoritet er derimod væsentlig, fordi pædagogisk virksomhed er konstitueret ved sin principielle asymmetri. Autoritet er rollebestemt ved, at underviseren gennem intentionel, forandrende kommunikation søger at bibringe de lærende en forståelse. De lærende forsøger at forstå, hvad intentionen i undervisningskommunikationen er. De lærende er så at sige tvunget til at finde en forståelse eller en mening.

De lærende har altid frihed til at formgive tanken, som de vil. Det betyder ikke, at tanken bliver formgivet fuldstændig frit i den pædagogiske proces. De lærendes frie selvvirksomme tankeprocesser bliver af underviseren bestandig udsat for indvirkende og forandrende kommunikation om, hvad der er væsentligt og uvæsentligt at rette opmærksomheden mod.

Den principielle asymmetri i pædagogik er forbundet med begrebet autoritet. Autoritet er en del af den intentionelle, forandrende kommunikations mulighed for at fremstimulere en forståelse hos de lærende. Hos Erling Lars Dale konstitueres autoritetsbegrebet som en dobbeltbevægelse mellem anerkendelse og erkendelse. Det gør, at autoritet ikke kan referere til lydighed. Autoritet må fundere sin reference på de lærendes anerkendelse og accept af principper for kommunikationsoprettholdelse og de lærendes erkendelse af faktuelle kendsgerninger. Reformpædagogikkens antiautoritære antagelser om at sætte de lærendes selvkonstituerede egen verden op imod den ydre verdens empiriske krav om kulturel overlevering og mulighed for selvvirksom overskridelse bliver trivial – og i værste fald nedbrydende for pædagogisk virksomhed som sådan. ■

PREBEN OLUND KIRKEGAARD

Lektor, cand.pæd. og ph.d. ved University College Nordjylland, afdelingen for Efter- og videreuddannelse.

Preben Olund Kirkegaard har skrevet ph.d.-afhandlingen "Nedslag i pædagogikkens teoriehistoriske udvikling – en undersøgelse i Erling Lars Dales forfatterskab", Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Aarhus Universitet 2007.

The background of the page is a white space filled with intricate, ethereal splashes of dark ink. These splashes are fluid and organic, resembling smoke or liquid in motion, with some areas appearing as thin, wispy trails and others as denser, darker pools. The overall effect is one of dynamic movement and artistic abstraction.

AUTORITET
TABT
ELLER
TRANSPORTERET

I store dele af det 20. århundrede har vi talt om en stadig dybere og mere omfattende autoritetskrise. Nu skal autoriteten generobres, lyder det. Men er det nu også sandt? Måske er autoriten ikke tabt, men transporteret over i nye individualiserede former. Det mener i hvert fald Sverre Raffnsøe, der er professor ved CBS. Lektor Henrik Jensen fra RUC er uenig: Autoritetskrisen består i ubalance mellem en pligtkultur og en terapeutisk lystkultur.

* En gang havde skolelæreren autoritet i kraft af sin position i samfundet. Det samme havde præsten. På hospitalet herskede lægens formynderi. Og hjemme i familien var farens autoritet uomtvistelig. I dag er autoriteten tabt og skal generobres. Sådan lyder i hvert fald en ret almindelig bedømmelse af vores nuværende situation. Baggrunden er som regel en historie om, at det 20. århundrede blev udtryk for en stadig mere omfattende autoritetskrise, som satte sig igennem i alle sfærer af samfundet – lige fra politik hen over arbejdsliv til opdragelses- og uddannelsessystemet.

Men er krisen kravlet med over i det 21. århundrede, og skal vi derfor stadig generobre en tabt autoritet; eller skal vi til at tænke autoritet på anden vis?

DEN DELTE AUTORITET

Professor Sverre Raffnsøe fra Institut for Ledelse, Politik og Filosofi ved CBS vurderer, at autoriteten ikke er tabt, men at den hævder sig på andre måder end tidligere.

”Det er ikke sådan, at der engang var autoritet, og nu er der næsten ingen. En sådan kontrast er alt for enkel. Jeg hævder mig som autoritet, når jeg er familiefar. Og der er forhold i mig, som hævder sig som autoritet, når jeg for eksempel får dårlig samvittighed. Det interessante er, om de måder, man kan træde frem på som autoritet, har ændret sig. Det har de nok. For eksempel var det tidligere sådan, at man inden for sundhedsvæsenet satsede på patientens lydighed i forhold til lægens autoritet. I dag er man for eksempel i stigende grad gået over til vejledning for at mægtiggøre patienten. Autoriteten bliver en delt autoritet. Lægen har den sundhedsfaglige ekspertise, mens brugeren er eksperten på sit eget liv,” siger Sverre Raffnsøe og pointerer, at autoritet indebærer en lydighed, hvor mennesker bevarer deres frihed.

”Hverken lægens eller min autoritet som familiefar er selvfølgelig. Som autoriteter er vi magtinstanser, der gerne vil have nogen til at gøre noget, som de ikke ellers ville have gjort. Men i dag får man kun autoritet ved at tildele den anden frihed. Jeg vil gerne have, at mine børn bliver selvstændige mennesker. Men når de så ikke tager selvstændigheden på sig, når de ikke makker

ret på en måde, jeg synes er hensigtsmæssig, så bliver jeg frustreret. Autoritet handler om at skabe nogle hensigtsmæssige rammer, som andre kan forholde sig til og udvikle sig inden for, men det gør selvfølgelig også, at autoritet i dag hele tiden er på spil,” siger Sverre Raffnsøe.

TAB AF BALANCE

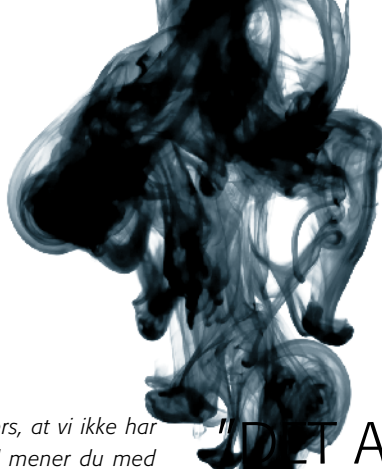
Lektor Henrik Jensen fra Institut for Kultur og Identitet ved Roskilde Universitetscenter mener ikke, at autoritetskrisen er løst ved, at en ny autoritetstype er kommet til verden. I bogen *Det faderløse samfund* beskriver han, hvordan der er opstået en ubalance mellem pligtkulturen og den terapeutiske kulturs autoritetsformer.

”Pligtkulturen hænger sammen med det traditionelle vertikale samfund, som vi har arvet fra den kristne kultur. Her var Gud den øverste autoritet, der kunne forpligte os på hinanden. I øjeblikket er vi meget mere optaget af at være en del af en horisontal rettighedskultur. Autoriteten tilhører den enkelte, der er optaget af at realisere sig selv. Lykkes det ikke, så får vedkommende brug for bistand af sine side-autoriteter.

Den amerikanske sociolog Phillip Rieff kalder dem for den terapeutiske kulturs autoritetsagenter. De skal hjælpe os med at realisere vores individuelle projekt og fritage os for ubehag, når vi ikke lykkes med vores selvrealisering. Ubøghaget lader sig for eksempel fjerne ved at give andre skylden for det.”

Henrik Jensens samtidsdiagnose er, at autoriteten defineret ved begreber som lydighed, pligt og skyld sådan set stadig er intakt, men den er svækket, fordi vi har døvet os over for den.

”Den traditionelle autoritet er der stadig. Det er vores ’høreapparat’, der ikke er indstillet på at lytte til den. Det aktuelle tab af autoritet er et tab af balance mellem en pligtkultur og en rettighedskultur, der har komplementære autoritetsformer, og som i en ubalanceret fordeling bliver hinandens modpoler. Spørgsmålet om autoritetskrise er et spørgsmål om delikate og komplekse balancer - og i øjeblikket altså for meget vægt på den terapeutiske kulturs autoritet. For gud fader bevares, folk har stadig skyldfølelse i lange baner. Og det er midt i hovedtendensen til ikke selv at stå til ansvar for sine selvrealiseringskiks.”

I bogen Det Faderløse Samfund siger du ellers, at vi ikke har en særligt velfungerende samvittighed. Hvad mener du med det?

”En dårlig samvittighed er en samvittighed, som fungerer. Det vil sige, at man får det dårligt med sig selv, hvis man ikke lever op til de krav, ens overjeg stiller. Det er ikke helt tilfældet i dag, for overjeget er blevet en svækket og plumret størrelse. Samvittigheden taber derved sine ydre skyldreferencer. I stedet er skammen over sin manglende evne til at realisere sig selv i vækst. For vi er opdraget til at forvente, at vi får succes ved at realisere os selv. Og når det så kikser, så formår vi ikke selv at komme os over det. Og så hidkalder vi de terapeutiske autoriteter,” siger Henrik Jensen.

AUTORITET PÅ PRØVE

Men hvad var – og er – autoritet egentlig – ud over et ord, som vi bruger med en vis selvfølgelighed? Den traditionelle opfattelse af autoritet er, at det handler om et hierarkisk forhold, der ikke bliver anfægtet, men adlydt. For på den ene side er autoritet et fænomen, der er uforeneligt med overtalelse. På den anden side bruger en autoritet heller ikke vold, for så har autoriteten svigtet til fordel for ren magtanvendelse. En far kan miste sin autoritet ved enten at slå sit barn eller ved at begynde at diskutere med det, det vil sige ved at optræde som en tyrann eller ved at behandle barnet som en ligemand. Sverre Raffnsøe lægger ved siden af autoriteten som en selvfølge vægt på, at autoritet forudsætter en prøvelse. Han fortæller, at magten skal prøves af. Og denne afprøvning afgør, om man kan acceptere sig selv eller andre som autoritet.

”Dette forhold mellem magt og autoritet har vi kendt til siden det gamle Rom. Det romerske senat havde en rådgivende og godkendende rolle i forhold til de øvrige magtudøvende instanser som folkeforsamlingen eller konsulerne. Magten skulle altså stå sin prøve for at opnå autoritet – over for senatet, hvis magt beroede på anseelse, indsigt og sædvane i en skærpet moderne form, og samtidig var autoriteten allerede på dette tidlige tidspunkt heller ikke en selvfølge. Autoritet var allerede i sine tidlige former noget, der skulle hævdes. Sådant en anerkendelsesfigur i forhold til magten finder vi også senere hos filosofen Immanuel Kant,” siger Sverre Raffnsøe og uddyber:

”Kant fortæller os netop, at vores tid er kritikens tidsalder. Det vil sige, at forskellige kritiske instanser skal stå for en kritisk test for at opnå autoritet. Det kommer man ikke uden om i dag. På en måde er vi vidner til en kulmination på en autoritetsfordring, der opstod i 1700-tallet. Den handler om, at det enkelte menneske skal blive sin egen autoritet. Det skal sætte sin signatur, blive sin egen autor, sit eget ansvarlige ophav. Det paradoksale er, at det kræver enormt meget ledelse og vejledning at prøve sig selv af som selvledende,” siger Sverre Raffnsøe.

”DET ANTIAUTORITÆRE ER INDLEJRET I DEN GENERATION AF UNGE, JEG FOR EKSEMPEL MØDER PÅ UNIVERSITETET. OG DE FÅR JO IKKE NOGET MODSPIL, HVIS JEG GÅR RUNDT OG TROR, AT JEG TILHØRER SAMME GENERATION SOM DEM.”

Henrik Jensen er enig i, at autoriteten er flyttet over i selvet, men noget mere skeptisk over for, om dette selv møder de store prøvelser. Han er mere optaget af, hvordan rettighedskulturen udraderer skellet mellem ung og gammel, mellem begavet og ubegavet, mellem barn og voksen og måske frem for alt mellem elev og lærer.

”I dag skal du ikke adlyde nogle ydre autoriteter, fordi det er din pligt. I dag skal du have lyst til lydighed. Meget af denne forandring handler om, at vi i Danmark i langt højere grad end vores nabolande Tyskland og Sverige er blevet hængende i 60’ernes anti-autoritære tidsånd.

Frigørelsens ånd viser sig ikke mindst i uddannelsessystemet og i måden, vi opfører os på i det offentlige rum. Vi kom nemlig aldrig til det punkt, hvor de traditionelle autoriteter manifesterede sig igen. Hos os var der ingen, som sagde stop, nu er det nok.

Det giver os i dag nogle problemer med disciplin og med familier, der mister orienteringsevnen. Jeg ser ikke anden udvej,

end at vi må manifestere os som ansvarlige forældre, lærere eller hvilke voksenroller, vi nu har. Det antiautoritære er indlejret i den generation af unge, jeg for eksempel møder på universitetet. Og de får jo ikke noget modspil, hvis jeg går rundt og tror, at jeg tilhører samme generation som dem,” siger Henrik Jensen.

KALDET TIL AT VÆRE KUNSTNER

I TV-programmet AUTOGRAF får berømtheder modspil fra den anerkendte interviewer Clement Kjersgaard. Her er en chance for at gøre opmærksom på sig selv ved at svare på spørgsmål om sig selv, sit private og professionelle liv. Hvordan lever man – og kan man forklare sig og stå inde for det hele?

Programmet er på en måde et konkret sindbillede på det, Sverre Raffnsøe kalder en kulmination på den autoritetsfordring, der opstår i 1700-tallet.

”Dengang handlede det ikke om at give sin autograf, men om at sætte sin signatur, det vil sige at blive sin egen autor – sit eget ansvarlige ophav. I den forstand er der en verden til forskel mellem det moderne individ, der skal overskride sig selv og står offentligt frem, og et tidligere mere afgrænset og privat individ.”

Filmen ’De fem benspænd’ er ifølge Sverre Raffnsøe et andet billede på, hvad det enkelte menneskes autoritet består af i dag. I ’De fem benspænd’ genindspiller Jørgen Leth scener fra kortfilmen ’Det perfekte menneske’ efter nogle stramme regler, som Lars von Trier opstiller for genindspilningen.

”Men hvad sker der så? Jo, det viser sig, at reglerne og begrænsningerne er til for at blive overskredet, for ellers kan du ikke skabe dig selv som en original person og blive dit eget ophav eller få autoritet. På den måde er ’De fem benspænd’ et tidstypisk eksempel på, at autoritet i dag handler om selv at tage et vist ansvar for situationen og for sine overskridelser af de gældende regler. Det viser samtidig, at bestræbelserne på at leve op til denne fordring om at lede sig selv og blive sin egen autoritet er et risikofyldt projekt, der rummer både angst, lyst og smerte.”

I dag dyrker vi kunstnere som ideal, mener også Henrik Jensen. Kunstneren lever i sine originale overskridelser, og han skal hele tiden kunne stå inde for det, han gør. Men han hæfter sig også ved den normative side af sagen – nemlig at en overfokusering på den kunstneriske lyst fortrænger lydigheden over for det sure slid.

”Problemet er, at du ikke kan sælge surt slid i dag. Det hænger igen sammen med, at kaldet, følelsen af at det her er mit lod, som jeg må tage på mig, heller ikke har det særlig godt i dag – selv om det på mange måder er det, vi er blevet rige på. Det sure slid.

Min mormor var sådan en person, som folk i dag nok ville mene var undertrykt. Hele sit voksenliv gik hun derhjemme og brugte sin tid på at give – til sine børn og børnebørn. Der var

måske et kraftigt element af kedsomhed i hendes liv, som i så mange andres fra hendes generation. Men spørgsmålet er, om vi ikke bruger af hovedstolen, når vi går for meget efter, at den enkelte skal realisere sig selv ved at lave spændende overskridelser af sig selv.” ■

Af Claus Holm
clho@dpu.dk

SVERRE RAFFNSØE

Professor ved Institut for Ledelse, Politik og filosofi ved CBS.

Sverre Raffnsøe er leder af forskningsprogrammet Ledelse af Selvledelse ved CBS, finansieret af Velux Fonden. Programmet studerer selvledelse i det moderne arbejdsliv og som en moderne social kontrakt for at undersøge, hvilke udfordringer der rejser sig for den enkelte og for ledelsen. I denne forbindelse arbejder han på en bog om velfærd som en overordnet retningsline for (ledelse af) selvledelse.

Sverre Raffnsøe har blandt andet skrevet bøgerne Foucault sammen med M. Gudmand-Høyer og M. Sørensen udgivet på Samfundslitteratur i 2008. Og senest har han sammen med N. T. Thygesen og S. Vallentin udgivet Ledelse, magt og tillid udgivet på Børsens Forlag, 2008.

HENRIK JENSEN

Lektor ved Institut for Kultur og Identitet ved RUC.

Henrik Jensen er i gang med et større projekt om 1950'erne. Han har blandt andet skrevet bøgerne Ofrets Århundrede (Samleren 1998), Det Faderløse Samfund (People's Press 2006) samt Når vi taler om 68 (sammen med Georg Metz, People's Press 2008)

- * Hvordan udspiller hverdagen sig på skoler, som er længst fremme med sociale styringsredskaber som for eksempel relationsledelse og elevmægling? Hvordan virker den form for følelsesmanagement på eleverne? Og hvilken betydning får læreren i de sammenhænge?

Lektor Dorthe Staunæs fra Institut for Læring ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole har fulgt ledere, lærere og elever i 7. og 8. klasser på en skole uden for København, som hun kalder for 'Havskolen'.

Havskolen er en etnisk blandet skole, og her forsøger man sig med, hvad Dorthe Staunæs betegner som 'emotionstrimmende class room management'. Det vil sige, at lærerne målrettet arbejder med følelser og relationer blandt eleverne.

På skolen er vante magtordner og modstandsformer i spil. For eksempel er der langt flere positioner på Havskolen end de traditionelle: Leder, lærer og elev. Faktisk er der et mylder af mellempositioner, hvor elever påtager sig traditionelle læreropgaver. For eksempel er de gårdvagter eller dokumenterer andre elevers uro i klassen.

Lærerkorpset spænder fra den fagligt orienterede og noget autoritative lærertype til den unge lærervikar Hamit på 19 år, der næsten opfører sig som en af eleverne.

"Hamit trækker på en velkendt opfattelse blandt lærerne om, at kender man eleverne, kan man bedre håndtere dem. Hans måde at kende dem på handler om at være af samme slags som dem. Han installeres som en art storebror med hvem, der associeres en særlig type følelsesmæssig respekt," siger Dorthe Staunæs.

RØVSYGE DANSKOPGAVER

Også andre unge, mandlige lærere 'bonder' som en del af deres faglighed med eleverne. De strør om sig med hårdtslående humor og ironiske håndtegn. Til elevsamtalerne får eleverne

at vide, at de har skrevet 'skodstille' eller skal lave de 'røvsyge' danskopgaver. Hamit, den 35-årige lærervikar Kasper og nogle af de andre unge, mandlige medarbejdere slås korporligt, men i reglen venskabeligt med klassens 'homies', og de kalder 'tøzerner' for 'skat'.

"Hamit kalder sig selv for 'elev-lærer'. Han er blot 4-6 år ældre end de ældste elever, har gået på samme skole, bor i samme kvarter og har en indvandringshistorie i bagagen. Når han skal præsentere sig selv, siger han, at han er en del af et verdensomspændende og dagligt praktiseret muslimsk fællesskab, og de er ikke-hvide, ikke-danske," siger Dorthe Staunæs, der understreger, at det ikke kun handler om, at han ligner eleverne.

"Han er meget dygtig til følelses- og relationsledelse. Han kan modulere på drengenes relationer ved hjælp af småterapeutiske teknikker, som man kender fra for eksempel vredeshåndteringsprogrammer," siger hun.

MÆGLER ELLER DOMMER

Når Hamit er god til at nå ind under huden på drengene, handler det med andre ord ikke kun om kønnet, etnisk eller religiøs matchning. Det handler også om, at Hamit har en anden måde at mægle i stridigheder mellem eleverne og undertiden imellem elever og andre lærere på.

"Frem for at se sig selv som en afgørelsesinstans i tvister mellem eleverne forbeholder han sig retten til ikke at dømme. Til det benytter han sig af forskellige kneb. For eksempel giver han eleverne sin nøgle til skolen. Når eleven har nøglen, må han tale. Når de ikke har nøglen, skal de lytte. Nøglen bliver ved med at cirkulere mellem drengene, indtil der er opnået en fælles forståelse. Frem for at dømme og disciplinere taler Hamit om forståelse, ja måske om en art tilgivelse," siger Dorthe Staunæs.

FØLELSESMANAGEMENT I FOLKESKOLEN

Gadesprog, hårdtslående humor og ironiske håndtegn er nogle af de tricks, der bliver brugt i 'emotionstrimmende class room management'. Målet er at transformere skoleelevers hengivenhed for kammeraterne til hengivenhed for skolen. Men metoden skaber samtidig glidninger i skolens traditionelle autoritetsforhold og positioner, fortæller forsker på DPU Dorthe Staunæs.

Hamits opgave er blandt andet at transformere drengenes hengivenhed for gruppen til hengivenhed for skolen. Og det er han bedre til end mange af de andre lærere, der synes, det er svært at nå ind til elevernes følelser under for eksempel elevsamtalerne.

"Drengene fortæller om elevsamtalerne, at de 'bare siger noget' for at slippe ud. De føler sig 'grillet' og 'står med ryggen mod muren og har fået en kniv for halsen'. Eller når de som drengen Rasmus oplever 'væmmelse' over at skulle forlade det sprog og den adfærd, de har med vennerne," forklarer Dorthe Staunæs.

Elevsamtalerne giver med andre ord ikke gruppen af drenge lyst til at deltage i skolefællesskabet på den måde, som lærerne ønsker det. Tværtimod får samtalerne mange af drengene til at føle sig mere i opposition til skolen.

DET FAGLIGE ELLER DET SOCIALE

Skolens ledelse har headhuntet Hamit til jobbet som lærervikar, netop fordi han kan 'noget særligt med de unge drenge'. Den opfattelse deler mange på skolen - for eksempel de ældre, kvindelige lærere, der forventer, at Hamit med sit 'tyrkiske touch' kan hjælpe dem med at skabe ro.

Men selv om Hamit er hyret til at løse en specialopgave og får et særligt løntillæg for det, deltager han ikke i de officielle lærermøder med den øvrige lærerstab. Han fungerer mere som en slags sparringspartner og oversætter af elevkulturen for skolelederen.

Et af de steder, hvor forskellen er størst, er i forhold til kollegaen Karen, en anden lærer i teamet. Hvor Hamits strategi er at 'hacke' sig ind på de unge, er Karen en mere traditionel, fagligt orienteret lærer.

"For Karen er det vigtigt, at der er overordnede ting, som eleverne skal leve op til. Men det står hun ret alene med i

teamet. De diskuterer ofte, hvordan de skal prioritere, og hun bliver tit mødt med argumentet om, at hun skal tænke på "hvilke elever, de har at gøre med". Der er en stående diskussion, om skolen skal vægte det faglige eller det sociale. I realiteten skal folkeskolen jo begge dele, og det skal den her skole også," siger Dorthe Staunæs.

Karens måde at agere skole på er en anden end Hamits. Nærmest diametralt modsat. Karen forsøger ikke at 'tappe' sig ind på elevkulturen, 'bonde' med eleverne eller kaste om sig med håndtegn eller smart street attitude. Hvis hun prøvede, ville det være dømt til at mislykkes.

"De redskaber, lærerne bruger til at lede, er ikke neutrale. I praksis kobler redskaberne sig til de forventninger, vi har om hvem, der kan gøre hvad. Når den form for klasserumsledelse udføres af en lærer i en 45-årig hvid kvindekrop, vil det blive opfattet som temmelig latterligt," siger Dorthe Staunæs.

DELES EFTER MOTIVATION

Karens facon vækker ikke genklang blandt eleverne, der bruger masser af energi på at udfordre hendes klasserumsledelse. For Karen udvikler modsætningsforholdet til eleverne sig dramatisk. Især drengene med etnisk minoritetsbaggrund får hun problemer med, mens Dorthe Staunæs er på skolen.

Forklaringen kan blandt andet findes i, at Muhammedkrisen satte sit præg på skolen i den periode. Men Muhammedkrisen eller ej, Karen bliver bange for en af drengene, der stiller sig op bag hende med en knyttet næve. Konflikten ender med, at tre drenge med etnisk minoritetsbaggrund bliver taget ud af klassen, og resten af klassen bliver siden delt i to hold. Ikke i de dygtige og mindre dygtige, men efter deres motivation.

"Klassen bliver delt i de motiverede og de umotiverede elever. Så holddelingen handler ikke her om det faglige niveau, men hvad eleverne føler for skolen, og om de hver især kan overbevise lærerteamet om, at de er motiverede og dedikerede til det at gå i skole," siger Dorthe Staunæs.

Det ender med, at Karen og teamet prioriterer følelser højere, fordi det nu ses som en form for selvledelse, der kan trække roen og fagligheden op.

LOYALITET OG HENGIVENHED

Når så forskellige former for klasserumsledelse kan eksistere side om side i samme team, tyder det på, at skolens traditionelle positioner og autoritetsforhold er i opbrud. Spillerne på banen - både lærere og elever - er måske ikke mere forskellige end tidligere, men nu arbejdes der på, at netop forskelligheden skal kunne håndteres.

Men lærerne kan ikke bare disciplinere, fortæller Dorthe Staunæs. De skal have eleverne til at lede sig selv, og det gør de ved at lede på elevernes følelser, deres loyaliteter og hengivenhed. ▶

”Vi kan ikke forvente, at nogle gør, som vi siger, bare fordi vi er lærere eller ledere. Eleverne er i dag skolet til at vurdere, om de selv synes, det giver mening for netop dem og i forhold til de følelsesmæssige investeringer, de har gjort i forhold til for eksempel kammeratskabsgruppen. Men det gælder også i forholdet mellem lærerne og skoleledelsen. Også her er det afgørende at kunne etablere tillid og mening for, at lærerne vil påtage sig umiddelbart vanskelige opgaver – som for eksempel at tage en elev, man tidligere har følt sig truet af, tilbage.”

FØLELSEN AF FRYGT

Konflikten mellem Karen og drengen med knytneaven ender med, at Karen accepterer, at drengen kommer tilbage i klassen på trods af hendes frygt for ham.

Betingelsen fra Karens side er, at han bliver mandsopdækket af Karen, der, som hun siger, er ’lige bag ved ham’ og kontrollerer, at han ikke laver uro.

”Der er med andre ord forskel på, hvilke elever der anses for at kunne bedrive selvledelse og hvilke, skolen stadig opfatter som nogle, der kræver disciplinering. Og måske siger det ikke kun noget om, hvad eleverne har brug for, men også noget om, hvad lærere og ledere har brug for. Og her kan det blive muligt også at vælge sine ledelsesteknologier med udgangspunkt i læreres behov og følelser – for eksempel at mindske egen frygt.”

Ifølge Dorthe Staunæs er Hamits relationsledelse i konflikt med den måde, resten af skolen bliver drevet på, og kan kun lade sig gøre, fordi det er ledelsens opfindelse. Problemet er, at det virker nu, men det udfordrer også skolen, som vi kender den.

”På kort sigt er det med til at lappe på hullerne. Men samtidig gør netop Hamits praksis modstand mod skolen og lærernes monopolmagt - eller med andre ord, når skoleledelsen tapper af elevernes modstandskultur og gør den til en del af ledelsesformen, sker der ikke kun en absorbering af modmagt, men også en destabilisering af skoleledelsen, som vi kender den.”

UDFORDRINGER TIL LEDELSEN

Brugen af de følelsesmæssige aspekter og trimning af relationerne stiller ifølge Dorthe Staunæs en række nye og komplekse udfordringer til skolelederne.

”Magt og beslutningskompetence er ikke alene knyttet til formelle hierarkier eller positioner hos læreren eller skolelederen. De er i høj grad også knyttet til forventninger om hvem, der kan og skal tage affære, evaluere og træffe beslutninger. Derfor får det betydning, hvem man kan føle loyalitet og hengivenhed i forhold til. Det giver nye ledelsesudfordringer at styre og lede loyaliteter og hengivenheder og følelser som for eksempel frygt og opposition blandt lærere og elever.”

”DET GIVER NYE LEDELSESUDFORDRINGER AT STYRE OG LEDE LOYALITETER OG HENGIVENHEDER OG FØLELSER SOM FOR EKSEMPEL FRYGT OG OPPOSITION BLANDT LÆRERE OG ELEVER.”

Sammen med 16 kolleger fra DPU og CBS har Dorthe Staunæs søgt det strategiske forskningsråd om midler til et projekt om kompleksiteten i skoleledelsens nye udfordringer:

”Man taler meget om stærk skoleledelse. Men ingen ved, hvad det er. Grænserne for, hvad der er skoleledelse, er i opbrud. Der er mange og meget modsatrettede forventninger til skolen og skolelederne. Skoleledelse er blevet et komplekst anliggende, og der er behov for at udvikle refleksionsværktøjer, så lederne er bedre rustet til at klare det konglomerat af forventninger, der bliver stillet til dem.” ■

Af Jakob Albrecht
asterisk@dpu.dk

DORTHE STAUNÆS

Dorthe Staunæs er cand.psych. og lektor ved Institut for Læring, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole. Hun forsker i ledelse og styret læring/subjektivitet og diversitet. Projektet ’Skolede identiteter og emotioner i den multikulturelle skole’ er støttet af forskningsrådene og deler empiri med Hanne Knudsens ph.d.-projekt om skole-hjem-samarbejde som skoleledelse.

NYE BØGER MODTAGET PÅ REDAKTIONEN

DE MARGINALISEREDE UNGE

Steen Hilling

Bogen er bygget op som en række artikler, der kan læses selvstændigt, og som viser forskellige aspekter ved gruppen af unge marginaliserede. Den beskriver, hvad der kendetegner unge, der er normalbegavede, men har problemer i forhold til det at tilpasse sig, samt hvad der kan gøres for at hjælpe dem på en hensigtsmæssig måde.

MUNKHOLM FORLAG

DRACON I SKOLEN

Anita Gfünbaum og Margret Lepp

DRACON-programmet fokuserer på tredjeparts indgriben i konflikter, rollespilstræning i mægling samt elevundervisning. Bogen giver et indblik i, hvordan træning i konflikthåndtering i skolen udvikles i et internationalt perspektiv, og der knyttes an til det nordiske udviklingsarbejde i skolemægling. Forfatterne præsenterer teorier om oplevelsesbaseret læring og dramapædagogik og belyser endvidere de konfliktteorier, som indgår i DRACON-programmet.

DAFOLO

DANNELSE UDVIKLING ERFARING SELVIRKSOMHED

Stig Broström og Hans Vejleskov

En citatmosaik, der består af forskellige tanker og synspunkter, som har haft betydning i pædagogikkens idéhistorie. Citaterne får lov at stå for sig selv, uden 'indblandinger' fra lærere eller lærebogsforfattere.

FRYDENLUND

PÆDAGOGFAGLIG LEDELSE

Daniela Cecchin og Mikael Wennerberg Johansen (red.)

Antologien tager udgangspunkt i forskellige aspekter ved det at lede pædagogiske institutioner ud fra et ledelsesmæssigt, pædagogisk, administrativt og samfundsmæssigt perspektiv. Hvor gængs ledelsesteori placerer den pædagogiske faglighed alene inden for disciplinen faglig ledelse, siger pædagogfaglig ledelse, at alle ledelsesdiscipliner skal gennemgås af pædagogisk viden og erfaringer.

BUPL

DEN INKLUDERENDE SKOLE I PRAKSIS

Rasmus Alenkær (red.)

En opfølger til »Den inkluderende skole - en grundbog«. Hvor forgængerens overvejende beskæftigede sig med teori, fokuserer denne bog primært på inklusionsarbejdet i praksis. I bogen findes en række redskaber til kvalificering af arbejdet på felter som klasseledelse, mødeledelse, adfærdsledelse, konflikthåndtering, konsultation & coaching, skoleudvikling og AKT - Adfærd, Kontakt & Trivsel.

FRYDENLUND

RUMMELIGHEDENS DILEMMA

Jørn Bjerre

Bogen undersøger og diskuterer begrebet rummelighed. Med udgangspunkt i en række eksempler fra praksis undersøger og anskueliggør bogen, hvordan man laver pædagogisk udvikling med udgangspunkt i en konfrontation med dilemmafyldte pædagogiske idealer.

SAMFUNDSLITTERATUR

NARRATIV VEJLEDNING I SKOLEN

John M. Winslade og Gerald D. Monk

Med udgangspunkt i den narrative vejledning fremlægger bogen casebeskrivelser, retningslinjer og eksempler på vejledningspraksis, der sigter på at hjælpe eleverne med at fortælle historier, som genfortæller deres person og deres muligheder.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

SPØRGESKEMAUNDERSØGELSER

Merete Watt Boolsen

En guide til praktikere og studerende, der arbejder med spørgeskemaundersøgelser i forbindelse med f.eks. opgaver, rapporter, brugerundersøgelser og evalueringer.

Udgangspunktet er, at indsamling af data og analyse af data hænger nøje sammen. Bogen gennemgår de forskellige trin i arbejdsprocessen og kombinerer teori med konkrete eksempler. En pointe er, at man kan komme langt med enkle metoder, og at man ikke behøver at være statistiker for at arbejde med tal.

HANS REITZELS FORLAG

KONKRET TÆNKNING

Steen Hilling og Gorm Thorsen

Det er i bogen forsøgt at belyse den konkrete tænkende elev ud fra en tænkingsmodel, en neuropsykologisk teori, en konstruktivistisk og læringsmæssig ramme, en motivationel vinkel samt de pædagogiske modeller, som forfatteren opfatter som nødvendige for at skabe og fastholde udvikling i et kompetenceperspektiv.

MUNKHOLM FORLAG

MEDBORGERSKAB

Helle Hinge

Medborgerskab handler om begrebets idéhistoriske ophav og ikke mindst dets nutidige dannelsesværdi i spændingsfeltet mellem demokrati, kultur og religion. Bogens 'værktøjskasse' indeholder konkrete opgaver og øvelser, som viser, hvordan begrebet kan anvendes i undervisningen.

GYLDENDAL

KREATIVITET FOR ALLE

Geir Kaufmann

Hvad er kreativitet? Hænger kreativitet og intelligens sammen? Hvad kendetegner en kreativ person? Med udgangspunkt i de seneste forskningsresultater på området præsenterer forfatteren metoder til idéudvikling for enkeltpersoner og grupper.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

FRA INTERAKTION TIL RELATION

Susan Hart og Rikke Schwartz

Forfatterne giver en historisk gennemgang af tilknytningsteorien fra Winnicotts første arbejder fra 1920'erne over Bowlbys grundlæggelse af tilknytningsteorien som sådan - til mere nutidige teorier om tilknytning. Samtidig gives en mere generel introduktion til tilknytningsteorien, som spiller en rolle for forståelsen af børns udvikling og betydningen af tidlige omsorgsrelationer.

HANS REITZELS FORLAG

"De voksne har afskaffet autoriteten, og det kan kun betyde én ting, nemlig at de voksne vægrer sig mod at tage ansvar for den verden, de har ladet børn fødes ind i."

HANNAH ARENDT I ESSAYET 'KRISE I OPDRAGELSEN'